Traditional Maritime Skills

Anthony Demey

Onder die noemer ging medio 2009 een Interregproject van start om scheepsbouwvaardigheden die dreigen verloren te gaan, op te sporen en voor de toekomst te vrijwaren.

De interesse voor varend erfgoed neemt toe

Dat het varend erfgoed ook in Vlaanderen in de lift zit, hoeft geen betoog. In Nederland is dat al een hele tijd het geval, maar daar heeft ook bijna elke inwoner een bootje in zijn achtertuin liggen. Al in 1939 werd het Nationaal Scheepvaartmuseum in Antwerpen opgericht, in 1960 het pas gerenoveerde Nationaal Visserijmuseum in Oostduinkerke, in 1977 het Rijn- en Binnenvaartmuseum in Antwerpen, in 1980 het Scheepvaartmuseum in Baasrode … Grote evenementen als Oostende voor Anker, Antwerpen WaterkAnt en Sail Antwerp, en kleinere zoals Weekend op de Helling in Rupelmonde, Scheldefeesten in Baasrode en Temse in de Wolken, brengen de jongste jaren massaal veel volk op de been. Behoudsverenigingen groeien in aantal en qua ledenbestand. Om er maar twee te noemen die we goed kennen: vzw Tolerant, vzw VVBHV. Sociale werkplaatsen die aan scheepsbouw of scheepsherstel doen, zagen verspreid in Vlaanderen het licht: vzw De Steenschuit in Boom (en nu de vzw New Belgica), vzw Werkvormm in Antwerpen, vzw Archonaut in Brugge, vzw De Scute in Blankenberge. De tijdschriften, maar vooral de boeken zijn nog nauwelijks te tellen. In 2002 vaardigde de Vlaamse overheid het decreet op de bescherming van het varend erfgoed uit en in 2004 de noodzakelijke uitvoeringsbesluiten om dat decreet ook om te zetten in concrete realisaties. In 2008 werden twee experts in varend erfgoed aangeworven en toegevoegd aan de Monumentenwacht Oost-Vlaanderen. Overheidssubsidies op (Oost-Vlaams)

De hele groep poseert bij de Grayhound Lugger in Millbrook (U.K.).

v.l.n.r. Mash Derrick (Cornwall), Anthony Demey (provincie Oost-Vlaanderen), Jos Denis (Vlissingen), Jelle Annemans (Monumentenwacht Varend Erfgoed), Broos Colman (Monumentenwacht Varend Erfgoed), Tim Bowerbank (Cornwall Marine Network), Conny Boersma (provincie Zeeland), Martine van Lier (Zeeland).

provinciaal, op Vlaams en op Europees vlak worden vrijgemaakt om projecten te realiseren.
Voldoende aanwijzingen dus om te stellen dat er momenteel toch heel wat interesse is voor het varend erfgoed, dat net zoals onze kastelen, kerken, kathedralen, maar ook onze stads- en dorpsgezichten, deel uitmaakt van ons gemeenschappelijk verleden. Het verleden dat ons allemaal gevormd heeft tot wat we vandaag zijn.

De kennis van het varend erfgoed dreigt verloren te gaan

Dat verleden moeten wij dus koesteren, omdat het a.h.w. een ijkpunt is om ons heden te begrijpen. We kennen toch allemaal de uitspraak dat wie zijn verleden niet koestert, ook geen toekomst heeft?
Maar om ons vandaag aan dat verleden te kunnen meten, moet dat wel écht zijn, en er geen flauwe kopie van zijn, want dan kijken we naar iets dat niet correct is. Daarom is het zo belangrijk dat wij nu nog weten hoe het er in het verleden aan toe ging.
In dat perspectief moeten we het TMS-project zien.
Verschillende mensen, vooral in Zeeland, merkten dat de oorspronkelijke kennis van onze traditionele scheepsbouw in snel tempo verloren gaat. Nieuwe technieken om onze historische schepen te restaureren, winnen hoe langer hoe meer veld, de kennis van hoe het er oorspronkelijk aan toe ging, gaat verloren.

Jos Denis van het Maritiem Instituut De Ruyter (Vlissingen) luistert aandachtig naar de problemen in de traditionele scheepsbouw, die Maurice Kaak en Henk van Halteren aanhalen.

Henk van Halteren geeft uitleg over de bouw van de botter Rosalie op de Scheepswerven Baasrode.

Europa reikt een helpende hand

Om samenwerking te stimuleren tussen regio's uit verschillende lidstaten van de Europese Unie werd in 1990 een subsidieprogramma in het leven geroepen onder de naam Interreg Community Initiative, kortweg Interreg. Dat wordt gefinancierd vanuit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), dat steun biedt aan overheden en organisaties uit de verschillende regio's om over de landsgrenzen heen projecten uit te voeren die bijdragen tot de ontwikkeling van die regio's. De Interregfases worden aangeduid met Romeinse cijfers: Interreg I liep van 1990 tot 1994; Interreg II van 1994 tot 1999; Interreg III van 2000 tot 2006; Interreg IV loopt van 2007 tot 2013. Er zijn programma's voor grensoverschrijdende samenwerking, voor transnationale samenwerking en voor interregionale samenwerking.
Het TMS-project zit in een grensoverschrijdend programma met Zeeland en Cornwall in Groot-Brittannië, in wat het 2 Zeeëngebied wordt genoemd.

Het TMS-project

Historisch gezien heeft het 2 Zeeëngebied een grote bijdrage geleverd aan economie en maatschappij van de regio's langs zijn kustlijn. Als gevolg van een lange maritieme geschiedenis van samenwerken

en samen handel drijven waren de vaardigheden die ontstonden, grotendeels dezelfde. Het maritieme karakter weerspiegelt zich in het rijke maritieme erfgoed van het gebied, wat blijkt uit de verscheidenheid aan historische scheepswerven en karakteristieke schepen en boten. Dat erfgoed wordt meer en meer gewaardeerd door de regionale overheden en de bewoners omdat het hun eigen geschiedenis is en het trekt heel wat toeristen naar het gebied.
Organisaties die zich inzetten voor het behoud van historische vaartuigen worden steeds opnieuw geconfronteerd met hetzelfde probleem: waar vinden wij vaardige handen die de traditionele werkwijze nog kennen? De groep oudere scheepsbouwexperts wordt jaar na jaar kleiner en dus dreigt hun kennis met hen te verdwijnen. Hoog tijd dus om die te registreren en door te geven aan de komende generaties.

Het project "Traditionele Maritieme Vaardigheden" pakt deze twee problemen aan door in een grensoverschrijdend samenwerkingsverband die traditionele scheepsbouwvaardigheden te documenteren en ze te ontsluiten voor scheepsbouwonderwijs en –industrie. De projectpartners zijn de provincies Oost-Vlaanderen en Zeeland en het Cornwall Marine Network. De leadpartner, die de onderwijsmodule zal samenstellen, is het Maritiem Instituut De Ruyter in Vlissingen. Voor Oost-Vlaanderen is het de dienst Erfgoed die het project uitvoert, met de medewerking van de monumentenwachters Varend Erfgoed, Broos en Jelle. De kennis en de vaardigheden die aan het verdwijnen zijn, worden opgespoord, op fiche gezet, gefotografeerd en later ook gefilmd. Samen met alle partners werden al studiebezoeken afgelegd aan de Scheepswerven Baasrode, de Nieuwe Scheldewerf in Rupelmonde, de CNR in Rupelmonde waar de vzw Tolerant werkt, de C.A. Meermanwerf in Arnemuiden en aan de Stichting Museumhaven Zeeland in Zierikzee. Een bezoek in Cornwall ging langs de scheepswerven Mylor Yacht Harbour in Falmouth en Mashfords Boat Yard and Repairs in Cremyll, de Falmouth Marine School en het National Maritime Museum Cornwall. Ook werd de bouw van een replica van de Grayhound Lugger, een driemaster uit 1776 bekeken, alsook de Shamrock, een houten vrachtschip van 1899 dat beheerd wordt door de National Trust.

Voor het TMS-project zijn de Scheepswerven Baasrode van uitzonderlijk belang. Traditionele vaardigheden worden gebruikt door Henk van Halteren bij de bouw van de botter Rosalie, zij worden ook onderwezen door Maurice Kaak in de modelbouwklas, en voor wat de metaalbouw betreft, kunnen ze op een perfecte manier geïllustreerd worden in de ateliers Van Praet.

Het project loopt nog tot eind 2012. In volgende nummers van Boven Water zullen we graag over concrete resultaten berichten.
Kun je goede tips geven, neem dan zeker contact op met anthony.demey@oost-vlaanderen.be. Wil je intussen op de hoogte blijven van het project, bezoek dan geregeld de website www.traditionalmaritimeskills.eu.

Een docent van de Falmouth Marine School (U.K.) legt uit welke opdrachten de studenten krijgen in traditionele scheepsbouw. Op de foto zien we nog Jelle Annemans (Monumentenwacht Varend Erfgoed), Jos Denis (Vlissingen), Tim Bowerbank en Freya Money (Cornwall Marine Network).

In het National Maritime Museum Cornwall (U.K.) kan een klein restauratie-atelier op veel belangstelling van het publiek rekenen.